یك نشریه در یك مقاله

خلاصه‌ای از نشریه آماری نظام پزشکی ایران

مجله علمی نظام پزشکی
شماره ۵ ، صفحه ۴۳۳، ۱۳۴۹

در دیماه امسال، اولین نشریه آماری نظام پزشکی ایران دربارهٔ آمار پزشکان و دندانپزشکان کشور انتشار یافت. نظر به اینکه نخستین بار است کـه چنین نشریـه دقیق و معتبر در این زمینه منتشر شده، بجاست تاعموم همکاران عزیز از رئوس مطالب و آمار و ارقام ذکر شده در آن باخبر شوند.

رئیس هیات مدیره مرکزی نظام پزشکی در مقدمه این نشریه مینویسند:

«نظام پزشکی ایران افتخار دارد که اصلی دیگر از اصول مذکور در پیام الهام بخش شاهنشاه آریامهر را نصب العین داشته و با فراهم آوردن و انتشار این مجموعهٔ آماری ، خدمتی دیگر عرضه کرده است .

شاهنشاه آریامهر در پیام مبارك ملوکانه «چاره اندیشی در مورد بسیاری از مسائل پزشکی و درمانی و اظهار نظر و ارائه طریق درباره هریك از آنها» را از وظائف نظام پزشکی مقرر فرمودند وچون نیل باین هدف ، درنخستین گام ، وجود آماری صحیح و دقیق واطمینان بخش را ایجاب میکرد برگرد آوری این آمار همت مقصور شد واینك حاصل کار تقدیم همکاران ارجمند میگردد.

امید میرود که این مجموعـه آماری نظام پزشکی بتواند مبنای شالوده‌ریزی برنامه‌هائی در سطح تامین بهداشت و درمان واقع شود و مورد استفاده پزشکان و مقامات صاحب نظر و ذینفع قرار گیرد .

این مجموعه برمبنای ثبت نام پزشکان تا پایان مرداد ماه ۱۳۴۹ فراهم آمده وشاید باقاطعیت بتوان گفت نخستین آماریست دراین زمینه که متکی به‌دقت وصحت وبرخوردار از جامعیت است.

دراین مجموعه ، گذشته ازمحاسبه تعداد کل پزشکانی که درایران و در نقاط مختلف کشور بحرفـه پزشکی اشتغال دارنـد ، وضع پزشکان ازلحاظ نوع تخصص ، محل فراغ از تحصیل ، محل اخذ درجات علمی وتخصصی، کیفیت توزیع پزشکان عمومی ومتخصصین درسطح کشور وپـاره‌ای خصوصیات دیگر نیز مورد توجـه قرار گرفته است وبعلت واجد بودن چنین شرائطی ، موسسات دست انـدرکار امور پزشکی و بهداشتی میتوانند بعنوان سندی معتبر مندرجـات آنرا برای رسیدن بـه هدفهای خویش مورد استفاده قراردهند .

بدیهی است تغییراتی که از شهریور ماه سال جاری به بعد درکم وکیف وضع پزشکان کشور پیدا شده دراین آمار ملحوظ نگردیده است ولی نظام پزشکی که این مهم را پی‌ریـزی کرده مصمم است در آینده نیز هر چند یکبار مجموعه‌های آمـاری طبق آخرین اطلاعاتی که بدست میآورد ، تکمیل ومنتشر سازد .

نظری اجمالی براین آمـار مسائل چشم‌گیری را آشکار میسازد که نادیده گذاشتن و گذشتن از آن جایز نیست وشاید سودمندترین و بهترین نتیجه گیری از تهیه و تدوین این آمار ، طرح همان مسائلی باشد که بدنبال خود چاره‌اندیشی‌هائی را ایجاب میکند، فی‌المثل نکته مهمی که ازبررسی این آمار استنباط میشود اینست کـه هنوز تعداد پزشکان موجود در برابر جمعیت کشور نه تنها بحدنصاب نرسیده بلکه باتأسف بسیار باید اذعان کرد این نسبت، نامتعادل وناموزون‌است. هنوز مردم این سرزمین ازلحاظ پزشك عمومی ومتخصص درمضیقه هستند ولازم‌است موسسات آموزش پزشکی توسعه یابد و در امر تربیت پزشك عمومی و متخصصان تسهیلات لازم فراهم شود وبرتعداد پزشکان کشور باسرعت بیشتر وبهر نوع که مقدور وممکن باشد افزوده گردد تـا تناسب و توازن معقول ومنطقی بین بیمار وپزشك بوجود آید و بتدریج از این رهگذر بمرحله رفع نیاز اجتماعی برسیم .

مسئله دیگری‌را که نمیتوان بآسانی ازآن گذشت ، توزیع وتقسیم

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-11-12]

نامتناسب پزشکان در نقاط مختلف کشور است . اکثر پـزشکان ، بویژه متخصصین، بشهرهای بزرگ و بمراکز استانها یاشهرستانها روی آورده‌اند، وحال آنکه دربسیاری از نقاط کشور ودرمناطق دور دست نسبت بین جمعیت و پـزشك اختلاف فاحشی را نشان میدهد .

متخصصان ، حتی در شهرها نیز به‌نسبت احتیاجـات مردم تقسیم نشده‌اند و این عدم تناسب هریك مبین مسائلی است درخورتوجه و تعمق .

شاید زمانی برسدکه برقراری ضوابطی برای اشتغال پزشکان در هرمحل ورفع عدم تناسب موجود لازم آید که در درجه اول آن تأمین آسایش و وسائل زندگی بهتر پزشك و خانواده او در هر نقطه‌ای ازکشور است ».

***

این نشریه شامل دوفصل است. فصل‌اول به‌آمارپزشکان ورشته‌های تخصصی و سایر نکـات حرفه‌ای و اجتماعی و خصوصی آنهـا اختصاص دارد. فصل دوم مربوط به‌آمار دندانپزشکان کشوراست. از ۷۷۸۰ تن پزشك و ۱۱۷۰ تن دندانپزشك که تا مردادماه۴۹ مدارك خودرا تکمیل ودرنظام پزشکی ثبت‌نام کرده‌اند آمار زیر بدست آمده است :

۱ـ آمار پزشکان

بطور متوسطه درکشور ایران بـرای هر ۳۲۲۳ تن جمعیت یك پزشك وجود دارد این‌نسبت دراستانها وفرمانداریهای‌کل بشرح زیراست :

استان	مرکزی	با	۳۹۲۵	تن پزشك	برای هـر	۱۲۶۷	تن جمعیت یك پزشك
«	خوزستـان	با	۵۱۱	«	«	۳۰۸۸	« «
«	خراسان	با	۴۸۲	«	«	۵۱۸۱	« «
«	اصفهان	با	۴۷۳	«	«	۳۰۰۷	« «
«	آذربایجان شرقی	با	۳۸۷	«	«	۶۷۰۹	« «
«	مازندران	با	۳۰۸	«	«	۵۹۷۹	« «
«	فارس	با	۲۸۸	«	«	۴۹۹۹	« «
«	گیلان	با	۲۲۸	«	«	۵۶۶۲	« «
«	آذربایجان غربی	با	۱۶۲	«	«	۶۷۱۱	« «
«	کرمانشاهان	با	۱۴۶	«	«	۵۳۱۷	« «
«	کرمان	با	۱۴۳	«	«	۵۳۲۷	« «
«	ساحلی	با	۱۱۲	«	«	۵۳۴۲	« «
فرمانداریکل همدان		با	۱۰۹	«	«	۸۱۶۴	« «
استان ـ سیستان وبلوچستان		با	۹۲	«	«	۴۹۴۵	« «
فرمانداریکل لرستان		با	۹۱	«	«	۷۵۴۱	« «
«	یزد	با	۶۵	«	«	۴۳۲۵	« «
«	چهارمحال بختیاری	با	۵۸	«	«	۵۱۴۵	« «
«	سمنان	با	۵۵	«	«	۳۷۷۷	« «
«	زنجان	با	۳۴	«	«	۱۳۵۶۸	« «
«	ایلام	با	۱۷	«	«	۸۷۲۳	« «
«	بویراحمدی	با	۱۷	«	«	۹۴۸۳	« «

متخصصین رشته‌های پزشکی درکشور مجموعاً ۲۴۶۷ نفر هستند یعنی ۳۱ر۷ درصدکل پزشکان را تشکیل میدهند که ۱۷۰۹ تن از آنها یا ۶۹/۲ درصد از تعدادکل متخصصین دراستان‌مرکزی ساکن هستند. درسایر استانها عده متخصصین به این شرح است: استان‌خوزستان ۱۲۴ تن، آذربایجان شرقی ۱۱۸ تن، اصفهان ۱۱۰ تن ، خـراسان ۱۰۸ تن ، فـارس ۹۲ تن ، مازنـدران ۵۵تن، گیلان ۲۹تن، آذربایجان غربی۲۱تن، کرمانشاهان ۲۷ تن، فرمانداریکل همدان۱۸تن، استان کرمان۱۷تن وسایراستانها وفرمانداریکل۴۶ تن.

عده پزشکان مجاز کشور ۶۴ تن میباشدکـه فاقد درجه دکترای

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-11-12]

پزشکی هستند و ۲۸ تن از آنها در استان مرکزی اقامت دارند.
از مجموع ۷۷۸۰ پزشک، ۷۳۴۴ تن مرد، و ۴۳۶ تن زن هستند.
درحدود ۵۳۸۱ تن یا ۶۹/۱ درصد پزشکان کشور متاهل هستند و مجموعاً ۱۲۰۰۰ اولاد دارند. ۳۷۸ تن پزشک بیش از ۶۰ سال از عمرشان میگذرد که ۸ نفر از آنها زن هستند.
از ۷۷۱۶ تن پزشکی که درجه دکترای پزشکی دارند ۸۹/۵ درصد از ایران، ۳ درصد از آلمان، ۲/۸ درصد از فرانسه درجه دکترا گرفته‌اند ۴/۷ درصد بقیه به ترتیب تعداد، در کشورهای سویس، ترکیه، شوروی، انگلستان، امریکا، اطریش و دیگر کشورها دانش پزشکی آموخته‌اند.
۴۲۱۰ تن پزشک قبل از سال ۱۳۴۰ فارغ‌التحصیل شده‌اند و سال ۴۸ با ۴۵۵ فارغ‌التحصیل از این جهت در رأس سالهای دیگر قرار دارد.
از ۲۴۶۷ تن متخصص در رشته‌های پزشکی، ۱۵۶۷ تن (۶۳/۱ درصد) از ایران، ۳۹۰ تن (۱۵/۸ درصد) از امریکا و ۱۹۳ تن (۷/۹ درصد) از آلمان و ۱۶۳ تن (۶/۷ درصد) از فرانسه و ۱۵۴ تن بقیه از کشورهای انگلستان، سویس، ترکیه، و دیگر کشورها موفق باخذ درجه تخصص شده‌اند.
رشته‌های تخصصی متخصصان کشور بشرح زیر است:
۸۰۵ تن در رشته‌های عمومی، ۱۳۱۳ تن در رشته‌های جراحی، ۳۴۹ تن در رشته‌های وابسته.

تفکیک رشته‌های فوق باین ترتیب است:
از ۸۰۵ تن متخصص رشته‌های عمومی، ۲۱۷ تن در رشته بیماریهای داخلی، ۵۸ تن در رشته قلب و عروق، ۱۸ تن در رشته سل و ریه، ۲۹ تن در رشته بیماریهای عفونی، ۶ تن در رشته خون شناسی، ۶ تن در رشته متابولیك، ۳۰۹ تن در رشته بیماریهای کودکان، ۸۸ تن در رشته اعصاب و روان، ۳ تن در رشته فیزیکال مدیسین و نوتوانی، ۵۰ تن در رشته بیماریهای پوست و آمیزشی، ۲۱ تن در رشته بهداشت عمومی و صنعتی، دارای درجه تخصص هستند.
از ۱۳۱۳ تن متخصص رشته‌های جراحی، ۵۸۲ تن در رشته جراحی عمومی و سرطان، ۴۷ تن در رشته ارتوپدی، ۵۲ تن در رشته بیماریهای میزراه، ۲۸۵ تن در رشته بیماریهای زنان و مامائی، ۱۴۹ تن در رشته چشم پزشکی، ۱۴۳ تن در رشته بیماریهای گوش و گلو و بینی، ۲۱ تن در رشته جراحی پلاستیك و ترمیمی ۲۱ تن در رشته جراحی مغز و پی، ۱۳ تن در رشته جراحی قلب و عروق و سینه، دارای درجه تخصص هستند.
از ۳۴۹ تن متخصص رشته‌های وابسته، ۱۱۲ تن در رشته بیهوشی، ۱۰۷ تن در رشته رادیولوژی، ۷۱ تن در رشته پاتولوژی، ۳۳ تن در رشته پاتوبیولوژی، ۱۴ تن در رشته فیزیولوژی، ۱۲ تن در رشته آناتومی، دارای درجه تخصص هستند.

***

۲ـ آمار دندانپزشکان: بطور متوسط در کشور ایران برای هر ۲۱۴۳۴ تن جمعیت، یك دندانپزشك وجود دارد و این نسبت‌ها در استانها و فرمانداریهای کل بشرح زیر است:

استان	مرکزی	با	۷۳۱	تن دندان پزشك برای هر	۶۸۱۱	تن جمعیت یك دندانپزشك
«	خوزستان	با	۵۵	« «	۲۸۶۹۲	« «
«	خراسان	با	۵۴	« «	۴۶۲۴۷	« «
«	مازندران	با	۵۳	« «	۳۴۷۴۷	« «
«	اصفهان	با	۴۴	« «	۳۲۳۳۰	« «
«	آذربایجان شرقی	با	۳۵	« «	۷۴۱۸۳	« «
«	فارس	با	۳۰	« «	۴۱۳۲۶	« «
«	گیلان	با	۲۹	« «	۴۴۵۲۲	« «
«	آذربایجان غربی	با	۲۵	« «	۴۳۴۸۷	« «
«	کرمانشاهان	با	۱۸	« «	۴۳۱۳۳	« «
«	کرمان	با	۱۸	« «	۴۲۳۲۵	« «
فرمانداریکل	همدان	با	۱۵	« «	۵۹۳۲۵	« «
«	لرستان	با	۱۱	« «	۶۲۳۹۱	« «
«	کردستان	با	۱۰	« «	۶۱۹۰۷	« «
«	یزد	با	۹	« «	۳۱۲۳۹	« «
«	زنجان	با	۸	« «	۵۷۶۶۸	« «
استان	بنادر ساحلی	با	۸	« «	۷۴۷۹۱	« «
«	سیستان و بلوچستان	با	۷	« «	۶۴۹۹۹	« «
فرمانداریکل	سمنان	با	۶	« «	۴۳۶۳۱	« «
«	چهار محال بختیاری	با	۲	« «	۱۴۹۲۲۴	« «
«	ایلام	با	۱	« «	۱۴۸۳۰۷	« «
«	بویراحمدی	با	۱	« «	۱۶۱۲۱۹	« «

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-11-12]

در ضمن بعضی از شهرستانها هنوز آمار دندانپزشکان خود را گزارش نداده‌اند .

عدهٔ دندانپزشکان مجاز، فاقد درجه دکترای دندانپزشکی ۱۱۰ تن میباشند .

از ۱۱۷۰ تن دندانپزشك موجود، ۱۰۳۱ نفر مرد و ۱۳۹ تن زن هستند ، واز این مجموع ۷۶۵ تن متأهل هستند (۶۵/۳ درصد).

از ۱۰۶۰ تن دندانپزشك که درجهٔ دکترای دندانپزشکی‌دارند ۹۸۹ تن ازایران، ۲۹ تن ازآلمان، ۱۸ تن‌ازترکیه ،۲۴ تن بقیه به‌ترتیب از لبنان،سویس،انگلستان،فرانسه، امریکا، ودیگر کشورها درجهٔدکترا دریافت داشته‌اند ...

ازاینعده ۵۱۷ تن قبل‌ازسال ۱۳۴۰ موفق باخذ دکترا شده‌اند ودر سالهای ۴۵ تا ۴۸ به‌ترتیب ۳۶-۵۵-۵۱-۵۱ تن درجه دکترای دندانپزشکی گرفته‌اند .

***

این نشریه آماری بانمودارها وجدولهای جامع وجالب تهیه شده و قرار است هرچند یکبار تجدید شود تا همیشه آخرین اطلاعات آماری راجع به جامعه پزشکی ایران در اختیار خوانندگان قرار گیرد . بی‌شك اطلاعاتی که پزشکان ودندانپزشکان عزیز دراختیار سازمان نظام پزشکی میگذارند دراین راه مهمترین واصلی‌ترین عامل تهیه‌آمارهای لازم است .

ضوابطی‌که درمورد متخصصین رشته‌های مختلف پزشکی دراین آمار ملاك عمل بوده بشرح زیر است :

۱ـ درمورد پزشکانیکه تحصیلات تخصصی خودرا درکشورهای خارج انجام داده‌اند : ارزش نامه رسمی صادره ازوزارت علوم وآموزش‌عالی یا شورای عالی فرهنگ.

۲ـ درمورد پزشکانیکه‌درایران تحصیلات تخصصی خود راانجام داده‌اند : گواهی‌نامه رسمی تخصصی صادره از دانشگاه مربوط.

۳ـ استادان و دانشیاران رسمی دانشکده‌های پزشکی‌کشور طبق مقررات دررشته تدریس خود متخصص شناخته شده‌اند .

۴ـ در مورد پزشکانیکه در دو رشته اصلی و فرعی گواهی‌نامه تخصصی دارند ، رشته اصلی ملاك عمل گرفته است .

۵ـ دررشته دندان پزشکی؛ تفکیك رشته‌های‌تخصص ازرشته‌های عمومی منظور نشده است .

***

بعداز پایان مرداد ماه تابهمن ماه تعداد ۳۳۰ تن از پزشکان ودندانپزشکان ثبت نام‌کرده‌اندکه از این عده ۳۰۸ تن پزشك و۲۲ تن دندانپزشك میباشند. باتوجه به‌این‌دورقم، آمار پزشکان ودندانپزشکان سراسر کشور تابهمن ماه ۴۹ بشرح زیر است :

مجموع پزشك‌ودندانپزشك ۹۲۸۰- پزشکان۸۰۸۸،دندانپزشکان ۱۱۹۲ تن، بعداز پایان مردادماه تابهمن ماه تعداد ۴۳۰ تن‌از پزشکان مدارك تخصصی خود را ارسال داشته‌اند و باتوجه به‌این رقم، آمار متخصصین‌کشور تابهمن ماه ۴۹-۲۸۹۷ تن میباشند .

جمعیت نقاط مختلف کشور که دراین‌آمارآمده برمبنای سرشماری عمومی‌سال ۱۳۴۵ مرکز آمار ایران‌است

از دکتر علی‌اصغر پلاسید *

درشماره چهارم آن نشریه مطالبی ازطرف آقای دکتر نظری‌در مورد مقاله اینجانب درمورد توکسوپلاسموز مندرج درشماره‌سوم عنوان شده بود ، خواهشمند است توضیحات زیر درباره مطالب ایشان درآن نشریه درج شود .

۱ـ بدینوسیله باید یاد آور شوم‌که دای‌تست سابین وایمونو- فلورسانس دوآزمایش جدا از هم است ودراصل مقاله نیز این‌دو از هم جدا بوده ولی «و» بین دو کلمه درچاپ حذف شده است.

۲ـ سقط نوزاد مرده بعلت ابتلا به‌توکسوپلاسموز مطلبی مسلم است ، ولی تکرار سقط از طرف سازمان بهداشت جهانی و در آخرین مقاله‌ای که دراین باره نوشته شده است تأیید نشده گزارش اینجانب عبارت بود از شرح بیمارانیکه سقط مکرر نوزاد مرده داشته و مبتلا به‌توکسوپلاسموز بودند .

۳ـ نگارنده بیمارحامله‌ای داشت باسابقه سقط مکرر نوزادمرده که آزمایشها وجود توکسوپلاسموزرا تأیید میکرد وعیار بالائی از ایمونو فلورسانس نشان میداد ـ این بیمار تحت درمان قرار گرفت وطفل‌سالمی بدنیا آوردکه بوسیله آقای دکترقانع‌بصیری معاینه شد ـ نوزاد هیچگونه علامتی از بیماری یاناراحتی دیگر نداشت و اکنون نیز ندارد.

---

* بیمارستان جهانشاه صالح .

[Downloaded from jmciri.ir on 2026-11-12]